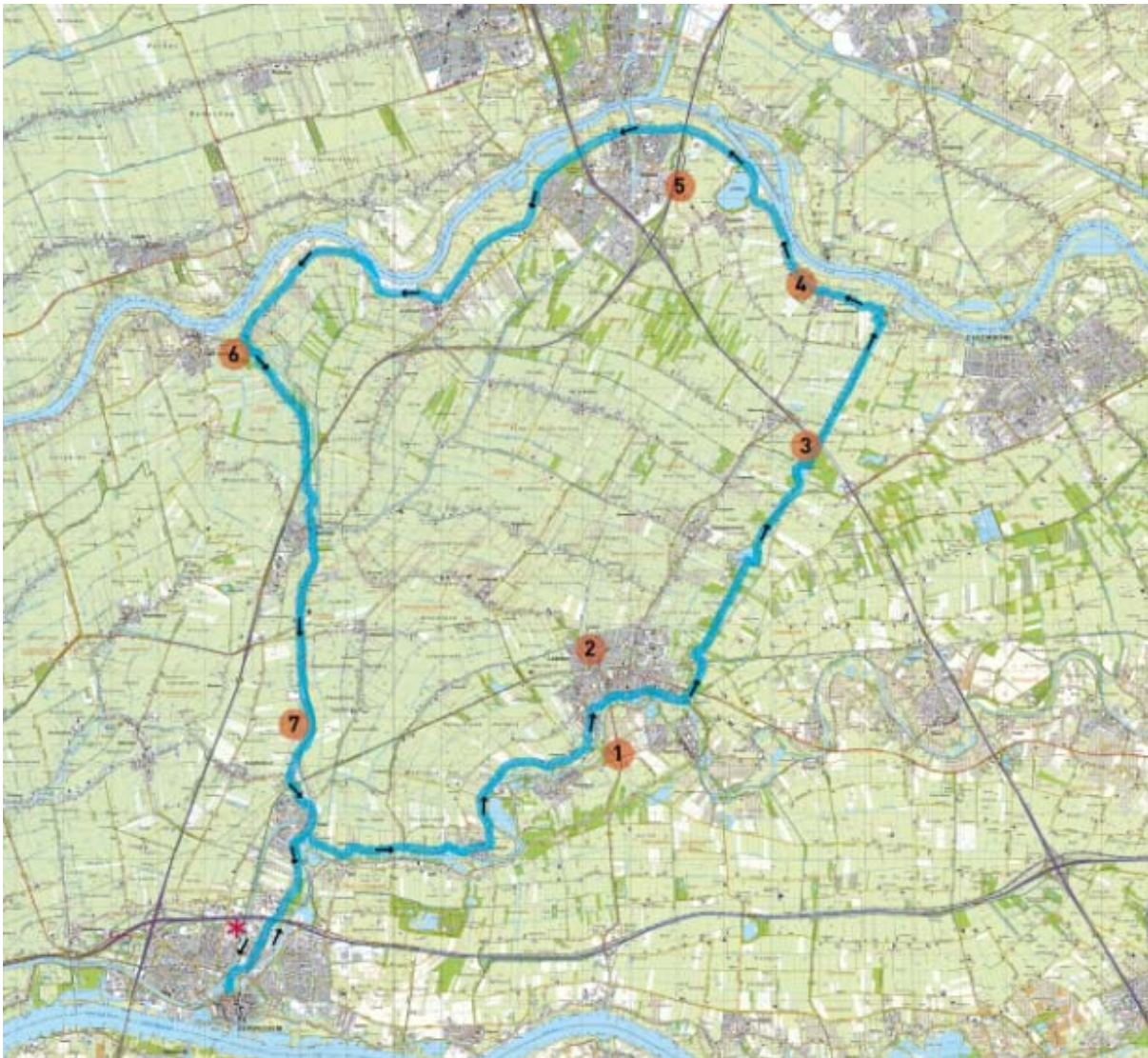

De 'Zuidelijke dijken-route: een kerk met munitie'

Gorinchem - Arkel – Leerdam – Diefdijk – Fort Everdingen – Lekdijk – Vianen – Lekdijk – Ameide-Sluis – Meerkerk – Arkel - Gorinchem

Start: NS Station Gorinchem

Het vertrekpunt biedt een goede gelegenheid om een bezoekje te brengen aan deze belangrijke vestingstad van de Oude en Nieuwe Hollandse Waterlinie. Daarvoor vanaf het NS Station rechtsaf de Stationsweg in en dan linksaf de Lange Brug over richting het oude centrum: informatiepanelen wijzen de weg over de omwalling en in munitieopslagplaats Bastion VIII is een informatiecentrum Hollandse Waterlinie en werkplaats gevestigd.

ROUTE:

NS Station Gorinchem.

1. Linksaf de Stationsweg op en bij de kruising rechtsaf over het Merwedekanaal (Concordiaweg).
2. Na het Merwedekanaal de eerste straat linksaf (W. de Vries Robbéweg).
3. Op de W. de Vries Robbéweg de derde straat rechtsaf (Arkelse Onderweg).
4. De Arkelse Onderweg loopt parallel met de Arkesedijk langs de Linge tot het dorp Arkel, daar de dijk op voor vervolg (Schoolstraat).
3. Op de Schoolstraat de eerste weg rechtsaf naar de dijk aan de noordkant van de Linge (Rietveld).
4. Over de Noordelijkelingedijk langs Kedichem naar Leerdam.
5. In de bebouwde kom van Leerdam volgt langs de dijk o.m. de glasfabriek en -museum, een kruising met de N 848 en de oude stadskern rondom de Kerkstraat.
6. Einde Kerkstraat rechtsaf (Vlietstraat) en direct linksaf (Hoorndijk).
7. Hoorndijk met bocht naar links volgen tot kruising met de N 327

8. Kruising recht oversteken en weg vervolgen (Diefdijk).
9. De Diefdijk leidt o.m. over de A2 en eindigt voor fort Everdingen aan de Lek; linksaf (Lekdijk).
10. Over de Lekdijk in de richting van Vianen (Everdingen, stuw bij Hagestein).
11. Na onderdoorgang A27 buitenwijk van Vianen, bocht naar links en dan rechtsaf over ophaalbrug sluiscomplex Merwedekanaal.
12. Over de Brugdijk bocht naar rechts, bocht naar links en dan rechtdoor (Langendijk).
13. Op kruising met de brede Voorstraat links het oude centrum van Vianen, rechts de monumentale Lekpoort naar de Buitenstad en het veer naar Vreeswijk (Nieuwegein).
14. De route gaat rechtdoor over de Kortendijk, het Hofplein en door de Hofpoort de Ringdijk op.
15. Op de hoge dijk voor de A2 en brug over de Lek links naar beneden aanhouden (Viaanse Bos) voor de viaduct onder de autosnelweg door en aan de andere kant rechts aanhouden de dijk weer op (Middelwaard).
15. Op de dijk langs de Lek volgen achtereenvolgens de Kortenhoeven(se)dijk, Kom Lekdijk en Oude Haven bij Lexmond, Achthoven en Sluis.
16. In Sluis bocht naar links en in bocht naar rechts de dijk af naar beneden (Zouwendijk). (Iets verderop langs de dijk ligt Ameide.)
17. Over de dwarsdijk naar Arkel (Zouwendijk, Kerkstraat en Gorinchemsestraat in Meerkerk, daarna Bazeldijk met links het Merwedekanaal).
18. De Bazeldijk gaat in Arkel over in de Stationsweg en wordt na de brug over het Merwedekanaal verder gevolgd (Schotdeuren, Dam, Schoolstraat).
19. Aan het einde van de Schoolstraat rechts de dijk af naar de Arkelse Onderweg.
20. De Onderweg komt uit op W. de Vries Robbéweg, daar links aanhouden en weg uitrijden tot de Concordiaweg; rechts afslaan.
21. Direct na de brug over het Merwedekanaal linksaf (Stationstraat) naar het NS Station Gorinchem.

Enkele mogelijkheden om onderweg wat te drinken en/of te eten:

- Gorinchem: Eet & Drinkerij 't Oude Stadthuys, Grote Markt 17
Restaurant Lingeaven, Langendijk 90
- Arkel: Thee-Schenkerij Woonark Duo, Rietveld 14a
- Leerdam: Proeverij de Heerlijkheid, Kerkstraat 91
Pannenkoekenrestaurant t Veerhuys, Kerkstraat 93
- Hagestein: Café-Restaurant op Recreatiecentrum Everstein, Lekdijk 34
- Vianen: Restaurant De Graaf van Brederode en De Vrijstad, Voorstraat 26 en 101
Theehuisje de Ponthoeve, Buitenstad 69
- Lexmond: Café-Restaurant De Drie Snoeken, Dorpsstraat 67
Café-Restaurant De Gouden Leeuw, Kortenhoeveneseweg 12
- Ameide: Eetcafé-Restaurant "In 't Wapen van Ameide", Benedendamsesstraat 3.
Café d'n Dijk, Lekdijk 30.
- Meerkerk: Eeterij Het Kleine Brughuis, Dorpsplein 2.
Café Petit Restaurant De Gouden Leeuw, Dorpsplein 4.

Achtergrondinformatie

Startpunt Vestingstad Gorinchem

Om het oude centrum van de stad aan de Linge en Merwede ligt de stadswal die wordt doorkruist door zogenaamde coupures en de bewaard gebleven Dalempoort uit 1597. Kleine bastions (uitspringende gedeelten) in de wal zijn kenmerkend. Op informatiepanelen bij de stadswal wordt uitleg gegeven. Een rondwandeling over de hoge wal is een aanrader.

Aan de oostkant ligt een verdedigingsgracht met enkele ravelijnen (eilandjes) en een tweede wal met grote bastions uit de tijd van de Oude Hollandse Waterlinie (OHWL). Ook de Korenbrugsluis met schotbalkkeringen in de Lingeaven en enkele stenen beren (keermuren tussen binnen- en buitenwater) dateren uit de tijd van de oude waterlinie (1672-1816).

Vestingdriehoek

Rond Gorinchem hebben de Franse aanvallers in het Rampjaar 1672 niet veel uit kunnen richten. De zogenaamde vestingdriehoek van slot Loevestein en de vestingsteden Woudrichem en Gorinchem - aan beide zijden van de Merwede - was sterk genoeg gemaakt.

Later, aan het einde van het bewind van Napoleon, kwam Gorinchem in de wintermaanden van 1814 wel zwaar en langdurig onder vuur te liggen. Na de aftocht van de Fransen werd de

vestingstad hersteld en ingericht tot een hoeksteen van de Nieuwe Hollandse Waterlinie (1815-1963).

1. Heukelum en Asperen

Het eerste gedeelte van de route volgt de dijk langs de natuurlijke bochten van de Linge vanaf Gorinchem naar Leerdam. Dit gedeelte - in het grensgebied met Gelderland - werd onderdeel van de OHWL in de tweede helft van de achttiende eeuw.

In de nabijheid van Leerdam liggen de oude stadjes Heukelum en Asperen aan de zuidzijde van de Linge. Overgeleverde of herstelde vestingonderdelen zijn o.m. een aarden wal met gracht in Heukelum en een stadswal en -muur in Asperen. Ongeveer een kilometer ten oosten van Heukelum staat kasteel Merckenburg binnen een brede gracht. In 1672 werd het door de vijand opgeblazen, maar tientallen jaren later weer herbouwd. Een fort van de NHWL bij Asperen geniet vandaag de dag bekendheid als 'het kunstfort' vanwege allerlei culturele manifestaties.

2. Leerdam

Leerdam is ook een historische stad met een complete omwalling. Langs de Linge zijn o.m. restanten en teruggerepareerde delen van de stads- of walmuur en (bewoonde) waltorens te vinden. Op de plaats van het voormalige kasteel staat het monumentale Hofje van mevrouw van Aerden. De stad geniet wijde bekendheid als 'De Glasstad'.

In 1672-1673 werd Leerdam en de gehele omgeving ten oosten van de OHWL door de Fransen bezet en gebrandschat. Het nabij gelegen dorp Schoonrewoerd kreeg bezoek van plunderaars. Invallen vanuit Pruisen (Duitsland) en Frankrijk in de achttiende eeuw leidde plaatselijk tot veel ongerief en schade in Leerdam en omgeving.

3. Diefdijk

Ten oosten van Leerdam begint de Diefdijk die de dwarsverbinding vormt tussen de hoge dijken van de Linge en de Lek. In 1672-1673 lag het inundatiegebied van de OHWL ten westen van de Diefdijk, op Hollands gebied. Ruim een eeuw later werd dat definitief naar de oostkant verlegd, in Gelderland.

Het landschap rond de Diefdijk is gevarieerd en overwegend landelijk en rustig, uitgezonderd bij de passage met de A2. De opening in de dwarsdijk is daarvoor nog niet zo lang geleden aanzienlijk verbreed. Mocht het nodig zijn, dan kan de autosnelwegcoupure gedicht worden.

Enkele wielen (plassen) bij de Diefdijk markeren oude dijkdoorbraken. De eeuwenoude ligging van de dwarsdijk blijkt uit historische gebouwen en boerderijen, terwijl betonnen kazematten en groepsschuilplaatsen de latere militaire betekenis accentueren. De Diefdijk eindigt aan de noordkant voor een groot negentiende-eeuws fort.

4. Lekdijk

Torenfort Everdingen met wal, gracht, ophaalbrug, inundatiesluizen, toegangspoort en diverse gebouwen is helemaal ingebouwd in de Lekdijk en gaat schuil achter struiken en onder bomen. De rivier de Lek met de hoge dijken is door de militairen altijd beschouwd als een goed verdedigbaar onderdeel van de waterlinie.

Op de route van fort Everdingen naar Vianen liggen aan de rivierzijde meestal uiterwaarden en binnendijks vooral landbouwgronden, fruit- en wilgenbomen, boerderijen en huizen. Ter hoogte van Hagestein is een stuw in de rivier gebouwd. Na de onderdoorgang van de A27 begint de nieuwbouw van Vianen en via een ophaalbrug over het sluiscomplex van het Merwedekanaal wordt het historische centrum bereikt.

5. Vianen

Het moderne Vianen wordt geheel omgeven en gedomineerd door de grootschalige verkeersinfrastructuur van de A2 en de A27. De oude toegang naar de stad ligt loodrecht op de Lek. De monumentale Lekpoort en brede Voorstraat geven dat nog aan. Door het voet- en /fietsveer Vrevia wordt de verbinding met het sluisdorp Vreeswijk (nog) in ere gehouden. De sluis aan de overkant was van groot belang voor de OHWL ten noorden van de Lek.

In Vianen zijn verder o.m. grachten, delen van stadsmuren en de Hofpoort te vinden. Het was geen vestingstad van de OHWL, maar later in de achttiende eeuw wel onderdeel van het zogeheten Cordon van Holland. Toen lag er buitendijks een batterij.

6. Voormalige schans op de dijk bij Ameide-Sluis

Na Vianen wordt de Lekdijk verder gevolgd naar het westen en naar de OHWL van 1672-1673. De rivierdorpen Lexmond en Jaarsveld hadden het toen in het frontgebied zwaar te verduren. In het

laatste dorp is het grachtenpatroon van het in 1672 opgeblazen kasteel Veldenstein bewaard gebleven.

Achter het uitwateringscomplex van Ameide-Sluis was voor de OHWL een schans op de hoge Lekdijk aangelegd. Verder naar het westen mocht de vijand niet komen. Maar tevergeefs in november 1672. Heel wat watermolens, huizen en boerderijen werden toen in brand gestoken door Franse soldaten. Ook vielen er tientallen slachtoffers. Een voorraad munitie in de kerk van Ameide bleef wonderlijk genoeg onaangeroerd.

7. Zouwendijk/Bazeldijk

Bij Ameide-Sluis begint de Zouwendijk, die verderop bij Meerkerk Bazeldijk heet, en in Arkel weer aansluit op de Lingedijk naar Gorinchem. Deze dwarsdijk, op de grens van de Vijfheerenlanden in het oosten en de Alblasserwaard in het westen, is aangelegd langs het oude riviertje de Zederik of Zouwe. In de tijd van de OHWL vormde het de hoofdverbinding tussen de dijkschans bij Sluis aan de Lek en de vestingstad Gorinchem aan de Merwede. In 1672 strekte het geïnundeerde land zich aan beide zijden van deze verbinding uit. Nu liggen er voornamelijk weilanden, grienden (wilgenteelt) en rietvelden; ook staan er boerderijen en huizen. Na de onderdoorgang van de A27 wordt het dorp Meerkerk bereikt. Aan de oostzijde van de Bazeldijk stroomt dan het Merwedekanaal in de richting van Gorinchem.